

ÇOV DAR SAHƏSİNDƏ BARİT FİLİZLƏŞMƏSİNİN STRUKTUR QANUNAUYĞUNLUQLARI

Şirinov A.A. - I kurs magistrantı
Bakı Dövlət Universiteti

Çovdar barit yatağı Daşkəsən filiz rayonunun şimal-qərb hissəsində Çovdar antiklinalının cənub-qərb qanadında yerləşir. Kiçik Qafqazda axatış və kəşfiyyat işləri apanlarkən barit zolağında ilk diqqəti cəlb edən bu yataq olmuşdur. Bu yataqda üst bayos və bat yaşlı süxurlar, şimal-qərb istiqamətli çat sistemi ilə kəsişmişdir. Bu çatların əmələ gəlməsi, bat vulkaniziminin fəaliyyətinin zəflədiyi vaxta təsadüf edir. Bu səbəbdən də bu çatlann çoxu dayka tipli subvulkanlarla, ya da subvulkanlardan ayrılmış olan hidrotermal məhlullar hesabına əmələ gəlmiş

barit damarları ilə dolmuşdur. Təbii ki, prosesin sonuna yaxın zaman kəsimində damarlara məhdud miqdarda qızıldaşıyan mərhələnin məhsulları da nüfuz edirlər. Əksər hallarda eyni çatda həm dayka, həm də barit damar qeyd olunur. Bayos yaşlı süxurlar ardıcıl diferensiasiyaya uğramış bazalt- andezit-dazit- riolit Formasiyasının vulkanogen – çökmə süxurlarından, Bat yaşlı süxurlar isə orta, orta əsası tərkibli aqlomerat brekçiyalarından, tuflardan və nadir hallarda təsadüf olunan riolit, riolit – , dasit dasit, tərkibli lava axımlarından ibarətdir. Çovdar yatağının damarları böyük məsafəyə (bəzən 1,0 km-dən artıq) izlənilməklə həmçinin də böyük qalınlığa (bəzən 1.5-2,0 m) malikdirlər. Yatım bucaqları 40-50° den 80-85°yə qədərdir. Barit damarlarının tərkibində həmçinin kvars kalsit, flüorit, qalenit, sfalerit, pirit, və s. iştirak edir. Barit mineralaşması damar tiplərindən başqa, ümumi prosesdə termal yan kvarsitlərlə bərabər qarışıq kütlə əmələ gətirirlər.

Çovdar filiz sahəsində barit filizləşməsinin tektonik vəziyyətinin təməl özəlliklərindən biri və ən əsası, onun hüdudlarında nüvə hissəsinin şimal şərq istiqamətli xətti ekstruziyalar və lokal boğaz formalı riolit və rodasit vulkano- tektonitlərdən təşkil olunmuş ikinci dərəcəli günbəzvari blok tipli strukturların olmasıdır.

Çovdar yatağında 1931-ci ildən 1963-cü ilə qədər aparılmış geoloji işləri nəticəsində bu yataqda A, B, C₁ və C₂ kateqoriyalar üzrə cəmi 357,5 min ton barit ehtiyatı hesablanmışdır. 1955-ci ilə kimi bu ehtiyatın 225,3 min tonu istismar olunmuşdur, bundan sonra yataq konservasiya olunmuşdur. 1972-ci ildə Dövlət Ehtiyatlar komissiyası Çovdar yatağının qalıq ehtiyatı araşdırılmış və 132,2 min ton olması müəyyənləşdirilmişdir. Bu ehtiyatdan 32,0 min tonu B-kateqoriyasına, 23,0 min tonu C₁ kateqoriyasına və 44,2 min ton isə C₂ kateqoriyasına aid edilmişdir. 1990-1993-cü illərdə K.Həsənov tərəfindən Çovdar filiz sahəsində baritə axtarış qiymətləndirmə işləri aparılmışdır ki, bunun da nəticəsində faktiki materiallar əsasında baritin P₁ kateqoriyası üzrə 700,0 min ton proqnoz ehtiyatları hesablanmışdır.